

Grypsy Łukasza Cieplińskiego jako inspiracja w wychowaniu do wartości w świetle Listu do rodzin *Gratissimam sane* Jana Pawła II

Łukasz Ciepliński's secret messages as an inspiration in upbringing
toward values in the light of John Paul II's Letter to Families
Gratissimam sane

MONIKA GWÓZDŹ

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Instytut Nauk Teologicznych, Polska
monika.gwozdz@us.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0001-7000-0688>

WERONIKA JUROSZEK

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Instytut Pedagogiki, Polska
weronika.juroszek@us.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0002-1266-6091>

Abstract: The article concentrates on the Steadfast Soldiers' biographies, which can serve as an inspiration in upbringing toward higher values. The authors analyze the biography of Łukasz Ciepliński – one of the best known and most admired Steadfast Soldiers. Secret messages of the last five months of his life, spent in the death cell are particularly in focus.

The objective of the research is to answer to the question – how to bring up offsprings deriving inspiration from Łukasz Ciepliński's secret messages in the light of John Paul II's letter *Gratissimam sane*.

The author applies history-pedagogy biography method. The historical context of the analysis in the publication is the Stalinist period after WWII. The research is conducted on the basis of the guidelines described in the John Paul II's letter to Families *Gratissimam sane*.

Conclusions: Łukasz Ciepliński's secret messages can serve as an inspiration toward upbringing in a family. In this process it is justified to implement the following guidelines: a) support for offsprings in their development toward sincere prayer; b) shaping a warm and mutually supporting relationship with a spouse, as children develop better when the parents love each other; c) giving the children ambitious but realistic goals in the spirit of love and faith; d) care for children in a multigenerational family which is able to form a good upbringing environment in case of death or disability of a parent; e) upbringing children toward well being of not only the family but also the nation. Ciepliński's priorities are consistent with the later John Paul II's preaching formulated in the Letter to Families *Gratissimam sane* in which the Pope underlines the importance of upbringing in the spirit of great relationship between the people and participation in the historical-cultural heritage of the nation.

Keywords: Steadfast Soldiers; upbringing toward values; family; prayer

Abstrakt: Problematyka artykułu oscyluje wokół biografii Żołnierzy Niezłomnych, które stanowią źródło inspiracji w wychowaniu do wartości. Poddano analizie fragment biografii Łukasza Cieplińskiego, jednego z najbardziej znanych i podziwianych Żołnierzy Niezłomnych, koncentrując się na grypsach pisanych przez niego w ostatnich pięciu miesiącach życia spędzonych w celi śmierci.

Celem artykułu jest udzielenie odpowiedzi na pytanie badawcze: jak wychowywać potomstwo inspirując się grypsami Łukasza Cieplińskiego w świetle wskazówek zawartych w Liście do rodzin *Gratissimam sane* Jana Pawła II?

Zastosowano metodę biografii historyczno-pedagogicznej. Tłem historycznym przeprowadzonych analiz były lata stalinowskie w powojennej Polsce. Analizę prowadzono w oparciu o wskazówki, dotyczące wychowania do małżeństwa i rodzicielstwa, zawarte w Liście do rodzin *Gratissimam sane* Jana Pawła II.

Wnioski: Grypsy Łukasza Cieplińskiego dostarczają inspiracji w wychowaniu do wartości w rodzinie. W procesie tym warto kierować się następującymi zasadami: a) należy wspierać potomstwo w postawie szczerzej modlitwy zawierającej samemu Bogu; b) pracować nad kształtowaniem ciepłej i wspierającej relacji z współmałżonkiem pamiętając, że także dziecko najlepiej rozwija się wtedy, gdy jego rodzice darzą się miłością; c) stawiać dziecku ambitne i realistyczne wymagania w duchu miłości i wiary; d) troszczyć się o rozwój dziecka w kontekście rodziny wielopokoleniowej, gdyż to ona właśnie jest w stanie stworzyć odpowiednie środowisko wychowawcze w sytuacji śmierci lub niewydolności wychowawczej rodzica; e) wychowywać dziecko nie tylko dla dobra rodziny, ale również dla dobra całego narodu. Priorytety Łukasza Cieplińskiego są zgodne z późniejszym nauczaniem Jana Pawła II, ujętym w Liście do rodzin *Gratissimam sane*, w którym papież podkreśla znaczenie wychowywania dziecka w duchu bliskich relacji międzypersonalnych oraz współuczestnictwa w dziedzictwie historyczno-kulturowym narodu.

Słowa kluczowe: Żołnierze Niezłomni; wychowanie do wartości; rodzina; modlitwa

Wprowadzenie

Tematyka polskiego, powojennego podziemia antykomunistycznego staje się coraz bardziej obecna w przestrzeni publicznej. Jeszcze na początku bieżącego stulecia czołowi przedstawiciele podziemia byli znani głównie historykom. Dzisiaj Witold Pilecki znany jest wielu Polakom, a coraz większą sławę zyskują kolejni niezłomni, tacy jak m.in. August Emil Fieldorf ps. „Nil”, Danuta Siedzikówna ps. „Inka” i Łukasz Ciepliński ps. „Pług”.

Żołnierze Niezłomni¹ byli przedstawicielami pierwszego pokolenia niepodległości, czyli pokolenia, które wyrosło w II Rzeczypospolitej, a którego Janusz Kurtyka² nie wahał się nazwać „najlepszym w ciągu ostatnich 300 lat” (Kurtyka 2007, 6), wskazując na jego niebywałe osiągnięcia, czyli stworzenie Państwa Podziemnego wraz z zakonspirowaną Armią Krajową oraz walczące u boku sojuszników Polskie Siły Zbrojne. Pomimo wielkich zasług dla Polski, członkowie podziemia byli po wojnie prześladowani, a często również mordowani. Warto pamiętać, że mordów tych dokonywali przedstawiciele nowej, komunistycznej władzy, która została siłą narzucona Polakom przez Sowieców. Żołnierze Niezłomni, jeśli nie zginęli w katowniach UB i po przełomie październikowym 1956 roku udało im się je opuścić, to pozostawali w PRL obywatelami drugiej kategorii, pozbawionymi dostępu do stałej pracy i stanowisk, poddawanych nieustannej inwigilacji i milicyjnemu nadzorowi (Kurtyka 2007, 6).

W artykule zostaną zanalizowane grypsy, pisane w ostatnich miesiącach życia Łukasza Cieplińskiego, podpułkownika³ piechoty Wojska Polskiego, ostatniego prezesa organizacji „Wolność i Niezawisłość”. Urodził się 26 listopada 1913 roku w wielkopolskim Kwiliczu, a zmarł 1 marca 1951 roku w Warszawie. Był przedostatnim z ośmiorga dzieci Franciszka Cieplińskiego i Marii z domu Kaczmarek, zamożnych właścicieli piekarni i sklepu kolonialnego. W jego rodzinnym domu wychowanie dzieci przebiegało w atmosferze patriotyzmu i czynnej walki o niepodległość ojczyzny, czego wyrazem był udział jego braci w powstaniu wielkopolskim i wojnie polsko-bolszewickiej. Łukasz Ciepliński również zdecydował się na karierę wojskową. Ukończył w stopniu podporucznika Korpus Kadetów w Rawiczu oraz Szkołę Podchorążych w Ostrowi Mazowieckiej (Wójcik 2004). Po wybuchu II wojny świa-

---

¹ Inna, powszechnie używana, nazwa brzmi: Żołnierze Wyklęci. Nazwa ta pojawiła się po raz pierwszy w obiegu publicznym na wystawie Ligi Republikańskiej, później została upowszechniona przez Jerzego Słaskiego w książce *Żołnierze Wyklęci* (Słaski 1996). W literaturze psychopedagogicznej można znaleźć kilka prac dotyczących niezłomnych: Juroszek 2023a, 2023b; Sabat 2016.

² Janusz Kurtyka (1960-2010), polski historyk, w latach 2005-2010 prezes Instytutu Pamięci Narodowej, zginął w katastrofie smoleńskiej.

³ Łukasz Ciepliński w 2013 roku został pośmiertnie awansowany do stopnia pułkownika.

towej, w czasie kampanii wrześniowej za bohaterską postawę w walkach pod Witkowicami, został nagrodzony Orderem Virtuti Militari i awansowany do stopnia porucznika. Jego bohaterski wyczyn zyskał wielki rozgłos wśród żołnierzy i uznanie generała Tadeusza Kutrzeby. Jak opisują biografowie: „w bitwie nad Bzurą, we wrześniu 1939 roku, dowódca pułku pogalopował do Cieplińskiego, żeby ten ustawił działo przeciwpancerne, którego celowniczy właśnie zginął. Ciepliński zeskakuje z konia, odtrąca zabitego i sam strzela. Początkowo pudłuje, ale następnie niszczy z miejsca osiem czołgów, w tym dwa wozy dowódcze” (Wieliczka-Szarkowa 2017, 403).

Kilka miesięcy później Łukasz Ciepliński został komendantem Inspektoratu Rzeszów ZWZ-AK i od tego momentu dowodził grupą dwudziestu tysięcy konspiratorów. W akcji „Burza” stał na czele Grupy Operacyjnej 24. Dywizji Piechoty AK. Po rozwiązaniu AK działał w kolejnych, poakowskich organizacjach niepodległościowych: NIE, Delegaturze Sił Zbrojnych oraz Zrzeszeniu „Wolność i Niezawisłość” (WiN), której został prezesem w strukturach IV Zarządu Głównego. Za czasów jego prezesury (od stycznia do listopada 1947 roku) miał miejsce najbardziej dynamiczny i równocześnie heroiczny okres w historii WiN (Wieliczka-Szarkowa 2017, 405).

Łukasz Ciepliński został aresztowany w listopadzie 1947 roku w Zabrzu. Zanim uwięziono go w Warszawie na ul. Rakowieckiej, był przesłuchiwany w Katowicach i Krakowie (Wieliczka-Szarkowa 2017, 406). Przeszedł okrutne, bestialskie śledztwo. Ostatnie miesiące życia (od października 1950 do 1 marca 1951 roku) spędził w celi śmierci. W celi tej pisał grypsy, które adresował głównie do żony i ich jedyne, kilkuletniego syna Andrzeja, które to grypsy po jego śmierci były pieczołowicie przechowywane przez jednego ze współwięźniów.

Grypsy Łukasza Cieplińskiego, jak podkreśla Elżbieta Jakimek-Zapart, są prawdopodobnie jedynym tak obszernym zbiorem listów napisanych przez więźnia czasów stalinowskich (Jakimek-Zapart 2020, 43). Ten dzielny żołnierz zawarł w nich swój duchowy testament dla rodziny i przyszłych pokoleń. Wypowiadał się w grypsach jako Polak, mąż i ojciec, dobitnie apelując do żony i syna o obronę najwyższych wartości i kontynuowanie jego dzieła, którym była walka o niepodległość Polski i jej odbudowa w wymiarze moralnym, gospodarczym i politycznym (Kurtyka 2007; Wójcik 2004).

Łukasz Ciepliński zginął wraz z współpracownikami 1 marca 1951 roku. Został zabity metodą katyńską, czyli strzałem w tył głowy. Sześćdziesiąt lat później dzień 1 marca został ustanowiony Narodowym Dniem Żołnierzy Wyklętych.

Joanna Wieliczka-Szarkowa w swojej książce *Co Polskę stanowi. Biografie historyczne*, powstałej z inspiracji i starań Rady Szkół Katolickich, zamieściła biografie około pięćdziesięciu Polaków, którzy odpowiedzieli na wyzwania

nie swoich czasów, działając dla Polski w duchu prawdy, bohaterstwa oraz służby Bogu i Ojczyźnie (Wieliczka-Szarkowa 2017, 6). Wśród nich umieściła również Łukasza Cieplińskiego, który jest uznawany przez historyków za jednego z najlepszych dowódców swojego szczebla w strukturach Państwa Podziemnego (Kurtyka 2007, 6). Obecnie ma swoje miejsce w historii jako postać heroiczna (Kurtyka 2007, 6; Wieliczka-Szarkowa 2017; Wójcik 2004).

Postawa tego Żołnierza Niezłomnego, wiernego Bogu, służącego ojczyźnie, kochającego męża, ojca i przyjaciela jest wzorem życia według najwyższych wartości. Świadeństwo życia i śmierci, a także słowa mądrości, miłości, troski i otuchy, kierowane do najbliższych, są dowodem realizacji zadań powierzonych kobietom i mężczyznom, a opisanych w 1994 roku w Liście do rodzin *Gratisssimam sane* przez Jana Pawła II.

I. Problematyka badań, cel i metoda

Problematyka badań koncentruje się wokół biografii Żołnierzy Niezłomnych jako źródeł inspiracji w wychowaniu do wartości. Celem artykułu jest udzielenie odpowiedzi na pytanie badawcze: jak wychowywać potomstwo, inspirując się grypsami Łukasza Cieplińskiego w świetle wskazówek zawartych w Liście do rodzin *Gratisssimam sane* Jana Pawła II?

W pracy wykorzystana będzie metoda biografii historyczno-pedagogicznej, która polega na ukazaniu ideałów wychowawczych i wzorów osobowych danego okresu historycznego oraz sposobów ich realizacji w praktyce (Szulakiewicz 2004, 2015).

Okres historyczny niniejszych analiz przypada na lata stalinowskie w powojennej Polsce. Stalinizm został zapoczątkowany w latach 20. ubiegłego stulecia w ZSRR pod dyktatorskimi rządami Józefa Stalina, a po wojnie siłą narzucony również krajom Europy Środkowej. W czasach stalinowskich niszczeni byli przede wszystkim ci, którzy sprzeciwiali się nowej władzy. W Polsce represje uderżyły więc w byłych żołnierzy Armii Krajowej, masowo zasilających szeregi podziemia antykomunistycznego. Wiele wyroków wobec członków polskiego podziemia zapadało na podstawie sfinansowanych oskarżeń, dotyczących szpiegostwa i kolaboracji na rzecz obcych mocarstw. Miało miejsce wiele zbrodni, w tym zbrodni sądowych (Paczkowski 1999).

W artykule szczególny akcent położony będzie na ostatnie miesiące życia Łukasza Cieplińskiego. Wykorzystane zostaną opracowania historyczno-biograficzne autorstwa: Elżbiety Jakimek-Zapart (2007, 2020), Zbigniewa Wójcika (2004), Joanny Wieliczki-Szarkowej (2017) oraz przede wszystkim treści listów (grypsów) napisanych w celi śmierci do żony i syna (Jakimek-Zapart 2007, 2020). Zamierzeniem autorów jest ukazanie tego wybitnego Żołnierza

Niezlomnego jako wzorcowej postaci historycznej realizującej wartości modlitwy, więzi małżeńskiej, rodziny wielopokoleniowej i wychowania dla dobra narodu.

2. Rola modlitwy w wychowaniu do małżeństwa i rodzicielstwa

Ogromne znaczenie modlitwy, w kontekście funkcjonowania rodziny, można wywnioskować z umieszczenia jej na samym początku w Liście do rodzin *Gratissimam sane* Jana Pawła II jako wartości wprost fundamentalnej. W tym miejscu warto przytoczyć następujące słowa Jana Pawła II: „(...) właśnie w modlitwie i przez modlitwę człowiek odkrywa w sposób najprostszy i najgłębszy zarazem właściwą sobie podmiotowość: ludzkie «ja» potwierdza się jako podmiot najłatwiej wówczas, gdy jest zwrócone do Boskiego «Ty»” (Jan Paweł II 1994, 4).

Człowiek zaproszony do tworzenia wspólnoty z Bogiem, między innymi poprzez modlitwę, realizuje swoje ludzkie powołanie i tożsamość. Fundamentalną rolę modlitwy można dostrzec w całym życiu, a już na pewno w ostatnich miesiącach życia Łukasza Cieplińskiego. Doświadczając więzienia oraz tortur nie przeklinał i nie złorzeczył, lecz jak ujawniają grypsy, stale dziękował i prosił. Jednocześnie warto wiedzieć, że sowieckie metody tortur polegały na zadawaniu ofierze ogromnego bólu, maksymalnie rozciągniętego w czasie, by dręczony człowiek żył jak najdłużej, mimo zadawanych tortur, bo celem było złamanie ofiary mające skutkować przystąpieniem do współpracy ze Służbą Bezpieczeństwa (Szwagrzyk 2005a, 2005b).

Znosząc tortury i mając świadomość zbliżającego się kresu swojego życia, Łukasz Ciepliński powierzał żonę i syna opiece Matki Bożej. W jednym z grypsów pisał do żony w następujących słowach: „Boleję nad Twoim cierpieniem, płacząc nad Twoimi łzami, wierzę, że Matka Boża weźmie Was w Swoją opiekę” (Jakimek-Zapart 2020, 91). Wierząc w siłę modlitwy w innym grypsie pisał do żony: „Ból złoż u stóp Boga, w którego tak głęboko wierzysz. Krzyż nieś mężnie, z godnością i spokojem” (Jakimek-Zapart 2020, 90).

Jak podkreślają biografowie Łukasza Cieplińskiego, dostrzegał on ogromną wartość małżeństwa i rodziny (Jakimek-Zapart 2020), dlatego dziękował Bogu za wszystkie szczęśliwe lata spędzone wspólnie z rodziną, czego świadectwem są słowa: „W ostatnich godzinach życia Bogu dziękuję za to, że mogę umierać za Jego świętą wiarę, za moją Ojczyznę oraz za to, że dał mi tak dobrą Żonę i wielkie szczęście rodzinne” (Jakimek-Zapart 2020, 75). W kolejnych grypsach słowa wdzięczności, przeprosin i miłości do żony wybrzmiewają szczególnie wzruszająco: „Żyliśmy krótko, pochłonięty pracą organizacyjną mało miałem czasu dla Ciebie. Niemniej współzycie nasze wspominam jako

świętość. Bogu dziękuję, że dał mi tak szlachetną i dobrą Żonę, a Andrzejkowi Matkę” (Jakimek-Zapart 2020, 94).

Łukasz Ciepliński może być traktowany jako wzór osoby wyrażającej za wszystko wdzięczność Bogu. Inspiruje on do okazywania Bogu wdzięczności w każdym momencie życia i za każde doświadczenie, potwierdzając, że jest to możliwe nawet w trudnych sytuacjach, bo sam przebywał w katowni. Jako wzór osobowy oddziałuje na sferę motywacyjną i emocjonalną czytelnika grypsów. Swoją autentycznością zachwyca, a równocześnie zawstydzia, jednocześnie zachęcając do naśladownictwa.

Łukasz Ciepliński traktował Boga jako Osobę, centralną wartość swojego życia, jako Kogoś, komu bezpośrednio można powierzyć swoje żale i największy ból, co jest zgodne z założeniami chrześcijaństwa jako religii osobowej, w której podmiotem przeżycia religijnego jest człowiek, przedmiotem i adresem jest Bóg, a między nimi zachodzi specyficzny typ relacji osobowej (Jaworski 1987, 2002). Poza wspomnianymi wyżej zachwytem i wdzięcznością, w słowach Cieplińskiego można czasem znaleźć wyrazy żalu i niezrozumienia. Pisał: „żałę się jednocześnie przed Chrystusem, że każe mi ginąć w tych warunkach, a nie na polu chwały. Że zrobiono ze mnie zbrodniarza, zdrajcę” (Jakimek-Zapart 2020, 55). Żal, że będzie umierać osądzony jako zbrodniarz i zdrajca, traktowany gorzej niż członkowie gestapo, wybrzmiewa w kolejnym grypsie: „Kochana Wisiu! Jeszcze żyję, chociaż to już ostatnie prawdopodobnie dla mnie dni. Siedzę z oficerem gestapo. Oni otrzymują listy – ja nie. A tak bardzo chciałbym otrzymywać chociaż parę słów – Twą ręką napisanych. I ten ból składam u stóp Boga i Polski” (Jakimek-Zapart 2020, 84). A później dodawał pełen nadziei: „Prawda jednak wkrótce zwycięży. Nad światem zapanuje idea Chrystusowa, Polska niepodległość – a człowiek pohańbioną godność ludzką – odzyska” (Jakimek-Zapart 2020, 84).

Łukasz Ciepliński czasem powtarzał w grypsach pewne treści, gdyż nie wiedział, czy grypsy trafią do rodziny i czy nie zostaną przechwycone przez służby bezpieczeństwa: „odbiorą mi tylko życie. A to nie najważniejsze. Cieszę się, że będę zamordowany jako katolik za wiarę świętą, jako Polak za Polskę niepodległą i szczęśliwą. Jako człowiek za prawdę i sprawiedliwość. Wierzę dziś bardziej niż kiedykolwiek, że idea Chrystusowa zwycięży i Polska niepodległość odzyska, a pohańbiona godność ludzka zostanie przywrócona” (Jakimek-Zapart 2020, 70). Powyższe słowa były jednymi z najważniejszych, jakie nakreślił. Do tego stopnia były dla niego istotne, że życzył sobie, aby właśnie one znalazły się na jego nagrobku. Prosił syna: „gdybyś odnalazł moją mogiłę, to na niej możesz te słowa napisać. Żegnaj, mój ukochany. Całuję i do serca tulę. Błogosławię i Królowej Polski oddaję. Ojciec” (Jakimek-Zapart 2020, 71).

3. Kształtowanie więzi małżeńskiej jako fundament życia rodzinnego

W Liście do rodzin *Gratissimam sane* Jan Paweł II przypomniał, że „rodzina bierze początek z takiej małżeńskiej wspólnoty, którą Sobór Watykański II określa jako «przymierze». W tym przymierzu mężczyzna i kobieta «wzajemnie się sobie oddają i przyjmują»” (Jan Paweł II 1994, 7). Ujawniona w grypsach więź małżeńska wskazuje na podjęcie zadania budowania małżeństwa właśnie jako wspólnoty życia i miłości, o której obecnie naucza Kościół katolicki (Kodeks Prawa Kanonicznego 1983, 1055, par. 1; Sobór Watykański II 1965, 48).

Łukasz Ciepliński relację małżeńską stawiał na szczycie międzyludzkich więzi, dlatego w grypsach najczęściej zwracał się najpierw do żony, następnie do syna, a później do innych członków swojej wielopokoleniowej rodziny (m.in. rodzeństwa i teściowej). Wiąż z żoną zajmowała szczególne miejsce w jego sercu, co zdradzają kierowane do niej słowa: „Ty znasz mnie najlepiej, dlatego musiałaś boleć, słysząc te kłamliwe, prowokacyjne i krzywdzące mnie zarzuty” (Jakimek-Zapart 2020, 87). A jeszcze mocniej: „Mimo trudnych zewnętrznych warunków (konspiracja) patrząc na przeszłość stwierdzam – byłem Wisiu z Tobą bardzo szczęśliwy, dobraliśmy się charakterami i rozumieli bez słów (...). Stałaś się dla mnie symbolem dobra, szlachetności i miłości. Kocham Ciebie, uwielbiam i czczę. Wiem, że myślą, sercem i modlitwą jesteś przy mnie. Odczuwam to” (Jakimek-Zapart 2020, 87). Innym razem wyraził miłość pisząc: „Nie mam słów, którymi mógłbym wyrazić uczucia, jakimi Ciebie darzę. Żegnaj, w bezsennych nocach wymarzona i wymodlona Wisiu. Łukasz” (Jakimek-Zapart 2020, 72); „(...) w momentach ciężkich pamiętaj, że Ciebie nie tylko bardzo kochałem, ale i uwielbiałem. Łukasz” (Jakimek-Zapart 2020, 81).

Wiąż między małżonkami jest pierwotna w tym sensie, że pojawia się jako pierwsza, jeszcze zanim urodzi się ich dziecko. W literaturze przedmiotu podkreśla się rolę więzi małżeńskiej jako tej, która ma kluczowe znaczenie w wychowaniu dziecka (Hurlock 1960, 631; Zalewska 2012).

4. Stawianie dziecku wymagań jako element wychowania w rodzinie

Człowiek jest powołany do życia w prawdzie i miłości, a swoje powołanie najlepiej urzeczywistnia poprzez uczynienie daru z samego siebie. Z darowaniem związane jest też wychowanie rozumiane jako obdarzanie człowieczeństwem, które staje się obdarzaniem obustronnym. Darowanie siebie realizuje się w miłości: wymagającej, pomnażającej dobro osób i wspólnot oraz posiadającej zdolność leczenia ran (Kor 13,4-13; Jan Paweł II 1994, 14, 16).

W literaturze przedmiotu stawianie wymagań w rodzinie rozpatrywane jest w różnych kontekstach. Jednym z nich jest kontekst rodzicielski. Na gruncie psychologicznym problem ten poddał analizie m.in. Erich Fromm. Wspomniany niemiecki filozof, psycholog i psychoanalityk dobitnie podkreślał, że za stawianie dziecku określonych warunków (skutkujących posłuszeństwem), odpowiedzialny jest przede wszystkim ojciec. Innymi słowy, miłość ojcowska, w porównaniu z miłością macierzyńską, jest bardziej warunkowa. Dziecko musi sobie na nią zasłużyć, i co istotne, może też ją utracić. Miłość ojcowska, jak pisał Erich Fromm, w większym stopniu odnosi się do osiągnięć dziecka, jego dokonań i postępów w kwestiach uznanych przez ojca za istotne. Wymagania stawiane dziecku przez prawdziwie kochającego ojca, powinny być rozsądne, realistyczne, stymulujące rozwój, przepełnione miłością i empatią do dziecka, dopasowane do jego możliwości (Fromm, 2006).

Łukasz Ciepliński był kochającym i wymagającym ojcem. Jego przykład może inspirować potencjalnych naśladowców i przekonać, że miłość ojcowska przejawia się w traktowaniu dziecka jako daru, co nie wyklucza stawiania mu ambitnych wymagań. To, że Ciepliński traktował syna jako dar, potwierdzają następujące słowa, zawarte w grypsie z dnia 20 stycznia 1951 roku: „Andrzeju! Wymodlony, wymarzony i kochany mój synku” (Jakimek-Zapart 2020, 64). A dalej: „Chciałem być Tobie ojcem i przyjacielem. Bawić się z Tobą i służyć radą i doświadczeniem w kształtowaniu twego umysłu i charakteru” (Jakimek-Zapart 2020, 64).

Kochający ojciec wspomaga swoje dziecko w rozwoju towarzysząc mu w pokonywaniu trudności. Najlepiej jest, gdy sam wykazuje się na tym polu autentycznością i wymaga tego, czemu osobiście mógłby stawić czoło. Ciepliński, jako kochający ojciec, pragnął przekazać synowi te wartości, w które sam wierzył (Jakimek-Zapart 2007, 52-53; Kurtyka 2007, 6): „Ja odchodzę – Ty zostajesz, by w czyn wprowadzać idee ojca” (Jakimek-Zapart 2020, 64). I następnie tłumaczył: „Pamiętaj, że o wartości człowieka stanowi w pierwszym rzędzie jego charakter. Musisz go szkolić drogą różnych wyrzeczeń. Silna wola, pracowitość, odwaga, inicjatywa, prawdomówność, godność osobista narodowa i ludzka – oto elementy, na które zwrócić musisz szczególną uwagę” (Jakimek-Zapart 2020, 66).

Ojcowska troska i opiekuńczość Łukasza Cieplińskiego objęła również zawodową przyszłość syna. Taką postawę potwierdzają następujące słowa: „Wybierz zawód, który będzie Tobie najbardziej odpowiadał, a którym będziesz mógł najbardziej pozytywnie pracować na chwałę Boga, na pożytek ojczyźnie i pociechę Matce” (Jakimek-Zapart 2020, 67).

5. Wychowanie potomstwa w kontekście rodziny wielopokoleniowej

Jan Paweł II widział siłę rodziny w mocnych więziach łączących pokolenia, umacnianych modlitwą jej członków, dlatego zwracał uwagę na wartość wychowywania potomstwa w kontekście rodziny wielopokoleniowej. Wzywał rodziców, by w swojej pracy wychowawczej i samowychowawczej uwzględniali dobro najstarszego pokolenia oraz uwrażliwiali potomstwo na jego potrzeby (Jan Paweł II 1994, 16).

Na rodzinę wielopokoleniową składają się więcej niż dwa pokolenia osób spokrewnionych ze sobą lub spowinowaconych. Wszyscy razem tworzą wspólnotę, rozumianą jako szczególny rodzaj zbiorowości, która jest oparta na silnych, emocjonalnych więziach. W literaturze przedmiotu podkreśla się, że przez całe wieki rodzina wielopokoleniowa była wielką wartością, gdyż zapewniała przetrwanie swoim członkom (Caspari 2011; Juroszek 2013; 2022, 490). W tym miejscu warto powołać się na rezultaty analiz Rachel Caspari, która przez prawie czterdzieści lat zajmowała się badaniami z zakresu antropologii, w tym ewolucją długowieczności oraz początkiem człowieka współczesnego. Wyniki badań Caspari potwierdziły, że pojawienie się dziadków w rodzinie (co miało miejsce około 30 000 lat temu), wystąpiło równocześnie z wielkimi zmianami kulturowymi oraz zwiększeniem się liczby dzieci w rodzinach i ich szans na przeżycie (Caspari 2011; Juroszek 2013; 2022, 490). Jeden z podstawowych wniosków, wysnutych przez Caspari, brzmi: współuczestnictwo trzeciego pokolenia w budowie szeroko pojętej, dużej rodziny jest prawdopodobnie przyczyną jej lepszego przystosowania do warunków zewnętrznych (Caspari 2011). Powołując się na wyniki badań Caspari można dodać, że silne więzi, łączące dziadków z resztą rodziny, w tym z wnukami, pozwalają rodzinie przewycięzać życiowe trudności, a nierzadko również ocaleć. Takiej sytuacji doświadczyła rodzina Cieplińskich, gdy głowa rodziny i główny żywiciel został uwięziony oraz pozbawiony możliwości zarobkowania. Wiedząc, że żona będzie szykanowana przez Służbę Bezpieczeństwa, apelował o pomoc do członków rodziny: „Żegnaj wszystkich i zaklinam, nie zapominajcie o Andrzejku i Wisi! Musicie mnie zastąpić. Stasia i Antosia szczególnie o to proszę” (Jakimek-Zapart 2020, 95). Mając na uwadze dobro swojej żony i syna, zwracał się też do teściowej, pisząc: „Kochana Matko! Świadomość, że moje sieroty najdroższe mają przy sobie dzisiaj Ciebie, jest dla mnie wielką radością. Wiem bowiem, kim dla nich jesteś. Często Matkę wspominam z wielką czcią i wdzięcznością za wychowanie Wisi – taką, jaka jest (...). Należałby się Mamusi zasłużony odpoczynek i opieka, tymczasem muszę prosić o opiekę nad moimi skarbami, bo tylko Matka potrafi mnie im zastąpić. Dla siebie proszę o pamięć w modlitwie. Całuję przeznaczone ręce. Niech będzie pochwalony Chrystus. Łukasz” (Jakimek-Zapart 2020, 73).

6. Wychowanie dziecka dla dobra całego narodu

Jan Paweł II dobitnie podkreślał, że naród wówczas jest prawdziwie suwerenny i mocny duchowo, gdy składa się z rodzin silnych wiarą, świadomych swego powołania i posłannictwa w dziejach. Rodzice, jak stwierdził Jan Paweł II, w pewnym sensie rodzą swe dzieci również dla swojego narodu, tak, aby wychować je na współuczestników dziedzictwa historyczno-kulturowego, którym ich naród dysponuje (Jan Paweł II 1994, 17).

Łukasz Ciepliński nawoływał syna do aktywnego uczestnictwa w kształtowaniu dziejów narodu polskiego (Jakimek-Zapart 2007, 54; Kurtyka 2007, 6; Wójcik 2004), co potwierdzają następujące słowa, zawarte w grypsach: „(...) Ja odchodzę – Ty zostajesz, by w czyn wprowadzać idee ojca. Andrzejku: celami Tego życia to (...): dążenie do rozwiązywania bieżących problemów – na zasadach idei Chrystusowej (...) służba ojczyźnie i narodowi polskiemu” (Jakimek-Zapart 2020, 65).

Zakończenie

Podpisany w 1994 roku List do rodzin *Gratissimam sane* Jana Pawła II zawiera ponadczasowe wskazówki, jak wychowywać potomstwo w duchu wartości katolickich. W niniejszym artykule ukazano, jak realizował je Łukasz Ciepliński w trakcie pobytu w trudnych, więziennych warunkach stalinowskiej katowni. Świadczenie tego wybitnego Żołnierza Niezłomnego, zawarte w grypsach, jest potwierdzeniem uniwersalności i ponadczasowości wskazówek papieża. Ciepliński pokazał swoim życiem, że przyjęcie tych wskazówek daje spokój wewnętrzny i poczucie spełnienia, nawet w warunkach wielkiego cierpienia.

Przykład jego życia dostarcza inspiracji i motywacji, by w wychowaniu potomstwa czerpać siły z modlitwy, a jednocześnie dbać o więź małżeńską i rodzinne więzi międzypokoleniowe. Należy stawiać dziecku wymagania formułowane w duchu miłości do niego i pamiętać, że jest ono współuczestnikiem dziedzictwa historyczno-kulturowego swojego narodu.

Ten niezwykle Żołnierz Niezłomny, zarówno słowem, jak i przykładem, potwierdził wielką wagę wskazówek zawartych w Liście do rodzin *Gratissimam sane* Jana Pawła II i może zostać potraktowany jako wzór osobowy w wychowaniu do wartości w duchu katolickim.

BIBLIOGRAFIA

- Caspari, Rachel. 2011. „Jak wydłużyło się życie”. *Świat Nauki*, 9: 27-31.
- Fromm, Erich. 2006. *O sztuce miłości*. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis.
- Hurlock, Elizabeth. 1960. *Rozwój dziecka*. Warszawa: Wydawnictwo PWN.
- Jakimek-Zapart, Elżbieta. 2007. *Nie mogłem inaczej żyć... Grypsy Łukasza Cieplińskiego z celi śmierci*. Kraków: Instytut Pamięci Narodowej. Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.
- Jakimek-Zapart, Elżbieta. 2020. *Sny wstaną... Grypsy Łukasza Cieplińskiego z celi śmierci*. Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej. Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.
- Jan Paweł II. 1983. *Kodeks Prawa Kanonicznego*.
- Jan Paweł II. 1994. *List do Rodzin „Gratissimam sane”*.
- Jaworski, Romuald. 1987. „Psychologiczna analiza religijności personalnej i apersonalnej”. *Częstochowskie Studia Teologiczne*, 15: 239-258.
- Jaworski, Romuald. 2002. „Psychologiczna analiza religijności w perspektywie komunikacji interpersonalnej”. *Studia Psychologica*, 3: 143-166.
- Juroszek, Weronika. 2013. „Rodzina wielopokoleniowa jako podstawa międzypokoleniowej solidarności”. W: *Starość nie radość? Aktywność osób starszych i solidarność międzypokoleniowa*, red. Mariola Kozubek, 179-181. Katowice: Księgarnia św. Jacka.
- Juroszek, Weronika. 2022. „Dojrzałość synowej w świetle koncepcji ks. prof. Zdzisława Chlewińskiego”. *Studia Elckie*, 4: 489-500.
- Juroszek, Weronika. 2023a. „Witold Pilecki as a caring parent model from the Erik Erikson’s theory perspective”, *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*, 1: 18-26. <https://doi.org/10.34766/fetr.v53i1.1168>.
- Juroszek, Weronika. 2023b. *General August Emil Fieldorf „Nil” jako wzór osoby dojrzałej w świetle koncepcji Zdzisława Chlewińskiego. Ujęcie psychopedagogiczne*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Kurtyka, Janusz. 2007. „Słowo wstępne”. W: *Nie mogłem inaczej żyć... Grypsy Łukasza Cieplińskiego z celi śmierci*, red. Elżbieta Zakimek-Zapart, 5-6. Kraków: Instytut Pamięci Narodowej. Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.
- Paczkowski, Andrzej. 1999. „Polacy pod własną i obcą przemocą”. W: *Czarna Księga Komunizmu. Zbrodnie, terror, prześladowania*, red. Stephan Cortois, Nicolas Werth, Jean-Louis Panne, Andrzej Paczkowski, Karel Batrosek, 341-366. Warszawa: Prószyński i S-ka.
- Sabat, Katarzyna. 2016. „Prośba o ulaskawienie źródłem do biografii Żołnierzy Wyklętych”. *Biografistyka Pedagogiczna*, 1: 275-289. <https://doi.org/10.36578/BP.2016.01.17>.
- Sobór Watykański II. 1965. *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*.
- Szulakiewicz, Władysława. 2004. „Biografistyka i jej miejsce w historiografii edukacyjnej po II wojnie światowej”. *Biuletyn Historii Wychowania*, 10: 5-14.
- Szulakiewicz, Władysława. 2015. *Badania historyczne w pedagogice. Konteksty źródłowe*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Szwagrzyk, Krzysztof. 2005a. „Kadry aparatu bezpieczeństwa”. W: *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza. Tom pierwszy 1944-1956*, red. Krzysztof Szwagrzyk, 49-75. Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej. Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.
- Szwagrzyk, Krzysztof. 2005b. *Prawnicy czasu bezprawia. Sędziowie i prokuratorzy wojskowi w Polsce 1944-1956*. Kraków-Wrocław: Instytut Pamięci Narodowej. Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.
- Śląski, Jerzy. 1996. *Żołnierze Wyklęci*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza RYTM.
- Wieliczka-Szarkowa, Joanna. 2017. *Co Polskę stanowi. Biografie historyczne*. Kraków: Wydawnictwo AA.

- Wójcik, Zbigniew. 2004. „Łukasz Ciepliński (1913-1951)”. W: *Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944-1956. Słownik Biograficzny*, 65-72. Kraków-Warszawa-Wrocław: Instytut Pamięci Narodowej. Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.
- Zalewska, Marina. 2012. „Style więzi małżeńskiej a spostrzeganie bliskości w triadzie matka-ojciec-dziecko”. W: *Bliskość w rodzinie. Więzy w dzieciństwie a zaburzenia w dorosłości*, red. Barbara Tryjarska, 171-184. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

MONIKA GWÓZDŹ – dr, Instytut Nauk Teologicznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Zainteresowania naukowe: prawo kanoniczne małżeńskie.

WERONIKA JUROSZEK – dr, Instytut Pedagogiki, Uniwersytet Śląski w Katowicach. Zainteresowania naukowe: rola wzorów osobowych w wychowaniu do wartości, relacje w rodzinie wielopokoleniowej, relacje małżonkowie-teściowie.